

безробітний у Німеччині страждає різноманітними захворюваннями. Помічено, що чим довше він знаходиться без роботи, тим гірше він себе почуває; частіше за все безробітні страждають від порушення роботи опорно-рухової системи і психічних захворювань. У свою чергу, ці захворювання знижують шанси безробітних на ринку праці, але це стосується лише тих людей, які знаходяться у стані вимушеного безробіття.

Для значної частини безробітної молоді, що знаходиться на обліку в службі зайнятості, характерні певні ціннісно-мотиваційні особистісні особливості, зокрема наявність очікувань від служби зайнятості: молоді люди сподіваються, що їм зможуть знайти гарну роботу (високооплачувану та цікаву) чи направлять на безкоштовні курси. І хоча реальна ситуація начебто повинна спростовувати ці очікування, проте молоді люди продовжують сподіватися. Їм здається, що варто лише сподобатися фахівцю чи встигнути раніше інших прийти до роботодавця за направленням від центру зайнятості, як їм запропонують вигідне робоче місце.

Серед визначених особистісних рис і характерної поведінки в такої молоді спостерігається пасивність та відсутність активної життєвої позиції, соціальна незрілість, невпевненість у собі, відсутність ефективних навичок навчання і взаємодії з людьми, дещо знижена орієнтація на одержання нової інформації, знань. Це призводить до того, що молоді люди не починають ніяких власних спроб пошуку роботи чи професійного самовизначення. Вони пасивно очікують, виправдовуючи власну поведінку поганою роботою служби зайнятості. Їм важко проявити ініціативу, вони очікують допомоги з боку дорослих, зокрема психологів, оскільки самі до власної активності поки що не готові.

Але є й інша частина безробітної молоді, яка перебуває на обліку у службі зайнятості, має статус безробітного, але активно шукає роботу, займається бізнесом, підприємництвом, переважно в торгівлі, сфері послуг, де можна швидше і більше заробити, ніж у сфері матеріального виробництва. За рахунок цієї частини молоді складається позитивна тенденція щодо зростання чисельності зайнятих, зокрема на 122,9 тисяч осіб за три останні роки.

Разом з тим і освітній, і професійний потенціал вимагає регулярного відновлення та розширеного відтворення. Здобувачем і носієм такого потенціалу є молодь. Слід відмітити, що зараз прагнення молоді до високого рівня освіти має перспективу, оскільки в майбутньому вона візьме на себе управління суспільним виробництвом, формуванням ринкової інфраструктури і розвитком бізнесу.

Проблеми молоді на ринку праці обумовлені певними особливостями соціального стану і трудової поведінки: досить високим освітнім рівнем; наявністю професії або кваліфікації; низькою адаптованістю та вразливістю до оточуючого економічного і соціального середовища; підвищеними вимогами щодо працевлаштування (престижу, заробітку), до змісту, характеру та умов праці; низькою професійною і територіальною мобільністю, що зумовлена неусталеністю та слабкістю економічних і соціальних зв'язків молоді людини.

Якісні параметри безробітної молоді визначаються такими основними факторами: демографічними характеристиками; рівнем освіти; ступенем професійної майстерності; рівнем адаптованості до ринкових змін; рівнем конкурентоспроможності, тобто можливістю адаптуватися до обставин, які виникають у безробітної молоді.

Для формування позитивної мотивації молоді стосовно працевлаштування необхідно активізувати підтримку ініціатив молоді, заохочувати її до активного пошуку роботи. Для цього потрібно активізувати зусилля соціальної політики та шкільного психолога з питань подальшого працевлаштування й надання інформації щодо перспектив професійного зростання молоді.

Автор вважає за необхідне активно сприяти відродженню ціннісних орієнтацій на працю, які є основою до пошуку засобів досягнення життєвих цілей і внаслідок цього виконують функцію регулятора соціальної поведінки молоді особи.

Перспективним є дослідження, що стосується збереження й розвитку пізнавальної мотивації молоді, яка перебуває в

стані безробіття тривалий час. Мотивація як психічна регуляція трудової діяльності має багаторівневу структуру, причому поряд із свідомими рівнями регуляції вона включає і несвідомі спонукання. Молоді люди далеко не завжди усвідомлюють справжні мотиви, що стимулюють їх до трудової діяльності. У складній ієрархії їхніх мотивів значну роль відіграють зовнішні фактори прояву трудової активності (матеріальне заохочення, мотиви соціального престижу, а іноді й мотиви утилітарного порядку).

Література: 1. Ильин Е. П. Мотивация и мотивы – СПб.: Питер, 2004. – 512 с. 2. Бабушкина Т. Молодежь на рынках труда и образовательных услуг / Т. Бабушкина, М. Гарсия-Исер // Человек и труд. – 2004. – №6. – С. 40 – 43. 3. Маршавин Ю. М. Мотивационный аспект обеспечения продуктивной занятости населения // Бюллетень ДСЗУ. – 2002. – №2. – С. 15 – 17.

Стаття надійшла до редакції
30.05.2007 р.

УДК 330.15

**Хлобистов Є. В.
Жарова Л. В.**

ГЛОБАЛІЗАЦІЯ ТА РЕГІОНАЛІЗАЦІЯ В РЕНТНИХ ВІДНОСИНАХ ЯК ФАКТОР КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНОЇ ЕКОНОМІКИ

In the article the specifics of influence of globalization and regionalization on formation and development of rent attitudes in transforming society are examined. On the example of Ukraine and public relations in resource sphere the authors determine the reasons and specificity of the rent formation not only in resource sphere of economy, they also prove necessity and expediency of the account of the ecological rent (or rents assimilation's potential of an environment) and offer methodological approaches to its cost interpretation.

Глобалізація як науковий феномен, як об'єкт міждисциплінарних досліджень привертає протягом останніх десяти років усе більшу увагу. Сьогодні глобалізацію розглядають не лише як економічний, соціальний, політичний, але й як культурний (культурологічний) феномен та об'єкт досліджень. Глобалізація стала модним напрямом публіцистики і мистецтва, виступає як універсальна першопричина будь-яких явищ — і позитивного, і негативного звучання.

Глобалізація — це і процес формування принципово нового онтологічного стану, перенесення акценту забезпечення національної безпеки з військової складової до економічної, зокрема продовольчої та культурної, на використання простору Світового океану та космосу (Ю. Павлов). Глобалізація — це і процес інтеграції людства у складну за структурою та щільно взаємопов'язану планетарну цивілізацію, — що відбувається на тлі тенденцій до глобальної інтеграції й регіональної диференціації культурних і політичних реалій (А. Костін). Про це й йдеться у Дж. Розенау, коли "глобалізація-локалізація" розглядаються в діалектичній єдності з позиції системного

підходу. Дж. Розенау визначає глобалізацію через синхронну взаємодію глобальних і локальних сил. Глобальні та локальні сили, за твердженням Розенау, не тільки виникають із синхронністю, яка все більшою мірою підсилюється (а це, у свою чергу, створює напруження, яке стає все більш відчутним, усе більш визначеним суспільством), але й також, що значно важливіше, вони створюють таку взаємодію, результатом якої є взаємне посилення глобалізації й локалізації. Тобто кожне посилення глобалізації генерує відповідне посилення локалізації і навпаки [1, с. 266 – 267].

Реальний вибір держави в глобальному середовищі обмежений, попри кризові явища глобалізації (Б. Кагарлицький, Дж. Сорос, О. Панарін та ін.). Певні дослідники небезпідставно вважають, що в реальній площині вибір стосується лише приєднання до успішних країн постіндустріального суспільства ("золотого мільярду") чи до "полюса занепаду", країни якого не мають навіть гіпотетичного шансу потрапити до членів більш успішної і замкнутої спільноти. Досить рельєфно ця теза проходить через роботи В. Л. Іноземцева, коли той доводить, що майбутнє світової економіки — це не створення "полюса благополуччя", а відокремлення на теренах полікультурної соціально-економічно розвинутої спільноти полюса "зубожіння і жебрацтва" [2, с. 59]. До речі, в Україні питання економічного аналізу соціальних процесів за умов глобалізації та впливу глобалізації на формування виробничих стратегій розглядалися у роботах Ю. Пахомова, А. Чухна, С. Соколенка, Д. Лук'яненка, Т. Ковальчук та ін.

Сьогодні інтернаціоналізація економіки досягла таких масштабів, коли правомірно говорити про глобально інтегровану економіку, причому в якій прогрес розвинутого суспільства відбувається в тому числі і за рахунок деградації "іншого світу" шляхом вилучення фінансових, природних та інтелектуальних ресурсів. Посилюється технологічна прірва між розвинутими країнами та тими, що розвиваються, причому останні все більше розуміють принципову неможливість для себе цінностей та здобутків цивілізації.

Українські вчені вже давно помітили, що основні вади світової фінансової системи пов'язані із спекулятивним характером функціонування глобальних фінансових ринків, із формуванням величезних потоків світових грошей, які живить саме торгівля грошима [3, с. 227]. Тобто гроші роблять гроші та "віртуалізують" світову економічну систему, стають опорою економічної глобалізації.

Тут буде доцільно звернутися до визначення змісту саме терміна "віртуальність" у контексті економічного дослідження. Віртуалізація економічних відносин характеризує процес, який присутній у житті вельми умовно. З одного боку, це реальність нинішнього етапу розвитку економічних відносин, а з іншого — реальність, яка існує в нематеріалізованому вигляді, тобто яку можна приймати за об'єктивну дійсність тільки в заздалегідь узгоджених умовах дослідження. Чи створює матеріалізовану додаткову вартість банківська позика терміном 20 хвилин (найяскравіше "пограбування", здійснене невідомим хакером банку "Амерікен Бенк" у Нью-Йорку, полягає в отриманні дивідендів від розміщення акцій банку вартістю 22,0 млрд. доларів США на 20 хвилин в одному з банків Австралії)? Дивіденди були відносно невеликими — 16 000 доларів США, але цікавий сам факт прибутку від операції, яка за здоровим глуздом далека від інвестиційної діяльності чи відтворення продукту [4].

З іншого боку, сам термін "віртуалізація" набув постійного значення і в роботах з економічної та політичної теорії, і в повідомленнях ЗМІ. Він сприймається широким загалом як назва природного та звичного явища, притаманного сучасним економічним відносинам, але характеризує його все ж як щось особливе, надекономічне, надреальне, або, в контексті культурологічного сприйняття, — постмодернове.

Результатом посилення віртуалізації економіки стають усе більш гострі та частіші фінансові кризи. Фактично з середини 90-х років XX століття ці кризи формують єдиний світовий синергетичний кризовий процес, подолання якого все більшою мірою лежить у політичній площині.

Після кризових явищ у Росії 1997 – 2000 років на пострадянському просторі спостерігаються характерні ознаки віртуалізації економік. Економіка України у 1990-ті роки на 40 – 60% існувала в "тіні", економіка Росії створила феномен нагромадження боргових державних заощаджень, які перевищують бюджет держави декількох років, а реальний сектор економіки став вельми вразливим до спекулятивних фінансових впливів та міжнародних біржових гравців. Так, у Росії, за яскравим порівнянням А. Потьомкіна, була створена "елітна економіка", основу якої складають п'ять – шість надмонопольств, пов'язаних з фінансовим сектором, видобуванням та переробкою корисних копалин (особливо енергетичних), тобто з привласненням ренти від експлуатації природних ресурсів.

Сучасне постекономічне суспільство долає вартісні відносини піднесенням суспільного пріоритету індивідуального виробництва над масовим, змінює традиційне співвідношення корисності — вартість піднесенням індивідуального споживання над масовим. Об'єктивні параметри вартості, формування витрат та споживчих потреб змінюються зменшенням ринкових цінностей природообумовленої економіки. Однак становлення постекономічної системи сполучено зі сталим зниженням ринкової оцінки відтворюваних товарів та природних ресурсів і, навпаки, із завищенням цін на унікальні та невідтворювані інформаційні чи "позиційні" блага щодо товарів і послуг [5, с. 63]. Тобто ціна природних ресурсів надалі буде знижуватися, особливо відносно загальносвітового ВВП, знижуватиметься питома вага природного ресурсу у формуванні світового ВВП. А вартість природних ресурсів підвищуватиметься разом із зростанням дефіциту як недоторканих ландшафтів і екологічних ресурсів, так і вичерпних корисних копалин та мінеральної сировини.

Природні ресурси, згідно із загальними тенденціями розвитку економіки за новітніх відносин, докорінно змінюють свою вартість. Пріоритет матиме саме та частина природного ресурсу, яка унікально задовольняє певні потреби людства й обмежено відновлюється.

Якими в цьому контексті є перспективи України та якою має бути її внутрішня та зовнішня політика?

По-перше, маємо усвідомлювати, що Україна є державою зі специфічною перехідною (трансформаційною) економікою, при чому цей стан на відміну від країн Центральної та Східної Європи триває досить довго. Економіка перехідного періоду, про що докладно йтиме в наступних розділах, має низку специфічних рис, які відрізняють її від економіки, що знаходиться у відносно стаціонарному (сталому) стані та розвивається на власній основі шляхом вдосконалення й локальних змін притаманних їй інституцій, зв'язків та відносин.

Як відомо, розвиток перехідної економіки відбувається шляхом виникнення на етапі переходу новітніх інституцій, зв'язків, відносин відповідно до нового соціально-економічного ладу. В процесі становлення вони витісняють застарілі інституції та відносини. Результатом перехідних процесів є новітні макро- і мікроекономічні закономірності й тенденції, соціальні та політичні зміни, нові завдання економічної політики.

По-друге, вступ держави з перехідною економікою до світової спільноти постіндустріальних країн може відбуватися на засадах сегментаційного включення. Однією з ознак формування новітніх економічних структур є колективний спосіб прийняття управлінських рішень, коли створюється принципово інша структура "колективного розуму", розуму "другого порядку", для якого окремі особистості є не більш ніж елементами цілого, причому такими, що можуть відносно легко замінюватися [6]. Для України цей процес виявився в залученні національних компаній до більш тісної співпраці з ТНК, а західних менеджерів — до управління українськими чи спільними підприємствами.

По-третє, наслідки глобалізації для регіонів країн та складових територіальних структур у країнах не досліджені, тому маємо враховувати певний фактор невизначеності їх

розвитку. На це звертає увагу академік Ю. Пахомов, коли доводить, що нині є не визначеними й певним чином не оціненими планетарні процеси, які блокують розвиток економіки, генеровані підривом екології на ажіотажній фінансовій основі, а також масовими міграціями з нестабільних держав. Україна сьогодні вже перетворилася на санітарний кордон Євросоюзу та потерпає від численних торговельних обмежень ЄС і США. Поряд з тим стрімкі зміни світових економічних та політичних процесів не дозволяють розраховувати на однозначність і стабільність будь-яких партнерських взаємин. Навіть політика традиційно дружніх сусідів України все більшою мірою виходить з прагматичних позицій, з власних економічних інтересів.

По-четверте, в умовах глобалізації природні ресурси України мають відігравати специфічну роль, яка не властива іншим матеріальним нагромадженням. Переорієнтація від користування ресурсами на збереження їх запасів, особливо якщо це стосуватиметься ресурсів невідновних або відновних за межами соціально-економічного прогнозування (тобто коли прогнозування стає передбаченням), є шансом майбутнього добробуту України. Таке природокористування є втіленням політики природоресурсної безпеки.

Що це означає в площині природоресурсної політики? Контроль держави над національними природними ресурсами, жорсткі (а бажано, щоб вони були ще жорсткішими) обмеження стосовно забруднень довкілля, особливо з боку ТНК та спільних підприємств, це протидія перетворенню країни на технологічний смітник, на регіон явної чи прихованої експлуатації дешевої робочої сили, подолання нерівноправних умов конкуренції на світових ринках, це викриття небезпечної сутності віртуалізації світової економіки та "доларизації" регіональних фінансових систем.

Дистанціюватись від глобальних трансформацій та самостійно вирішувати соціально-економічні, політичні, екологічні та інші проблеми не в змозі жодна держава. Однак у кращому стані буде те суспільство, та країна, яка зможе використувувати у власних цілях переваги глобалізації й мінімізувати можливі втрати.

Переваги глобалізації використовувати повною мірою може тільки держава, що інтегрована в глобальне суспільство, глобальну економіку. Тут справедливим буде судження щодо прямого зв'язку між рівнем інтегрованості держави до "золотого мільярду", до глобальних економічних проектів і можливостями скористатися найбільшими зисками глобалізації. Україна поки ще має опікуватись не зисками глобалізації, а мінімізацією можливих (і реальних) збитків. Це пов'язано з відносною політичною несамотійністю та залежністю від зовнішніх запозичень. З іншого боку, без подолання внутрішніх протиріч Україна не зможе адекватно реагувати на зовнішні виклики. Нарешті, наша держава є недостатньо технічно підготовленою до впровадження новітніх технологій господарювання, передусім заснованих на інноваційних досягненнях, комп'ютерній техніці тощо.

Відповідно екологічна складова глобальних процесів в Україні обумовлена, по-перше, ставленням влади до міжнародних конвенцій і угод щодо стану навколишнього середовища та охорони природи; по-друге, готовністю влади ініціювати та впроваджувати новітні природоохоронні угоди; по-третє, впровадженням на національному рівні сучасних систем екоменеджменту, зокрема в галузі стандартизації (ISO 14000 тощо); по-четверте, дотриманням внутрішнього екологічного законодавства, нормативно-правової бази та посиленням екологічних вимог на всіх рівнях прийняття управлінських рішень та організації виробництва; по-п'яте, розширенням співпраці з країнами, що безпосередньо межують з Україною, у формуванні прозорої системи прийняття рішень у сфері навколишнього середовища, послідовним відстоюванням національних екологічних та економічних інтересів, використанням усіх легітимних можливостей для сприятливих умов розвитку держави.

В Україні відбувається реформування економічних відносин щодо природокористування. Ефективність реформування обумовлюється подоланням методологічних та методичних

проблем проведення вартісної оцінки ресурсу в складі національного багатства, визначення його податкового потенціалу, засобів вилучення та перерозподілу в межах бюджету надлишкового рентного доходу, що обумовлено як природними, так і економічними факторами природокористування. Природоресурсні платежі в чинній фіскальній політиці не можуть утримувати ресурсну ренту, адже плата як податок на ресурс вноситься всіма користувачами та включається до собівартості послуг і продукції. Поряд з тим рентні платежі вносять частину користувачів, що отримують додатковий прибуток від використання ресурсів, а зиски рентного походження стосуються значно ширшого кола суб'єктів господарювання.

Однією із суттєвих перешкод соціально-економічного зростання є неузгодженість глобальних та локальних (регіональних) цін на природні ресурси. Це ускладнює можливість і точність розрахунку рівня оптимального природокористування з позицій максимізації прибутку, рентабельності, мінімізації шкоди довкіллю. Якщо втрати екосистем будуть віднесені на собівартість продукції, то природокористування за сучасних технологій та господарювання в цілому не будуть ефективними, особливо з позиції екосистемного підходу.

Вилучення та акумулювання екологічної ренти є вагомим методичним і організаційним важелем наближення до сталого розвитку суспільства. Серед найбільш інтегруючих заходів щодо сталого розвитку зазначимо: інформатизацію суспільства, містобудування, екологічне домобудування, житлово-комунальну реформу, екологічну ренту (як інструмент еколого-господарського районування, територіального планування, екологізації оподаткування, оцінки земель), екологічний туризм на основі покращення екосистем, ГІС-картування сталого розвитку території.

Зазначимо, що належне правове та економічне змістовне, методичне, нормативно-правове забезпечення рентних відносин уможливило перерозподіл частки рентного ефекту (доходу) сировинних підприємств. Це дозволяє ренту з природних ресурсів, яка не інтегрувалась до суспільного зростання, переорієнтувати у значне джерело доходів для регіонів та держави в цілому. Саме для цього необхідно запровадити прямі рентні платежі в сировинних галузях економіки, що дозволить спрямувати до бюджетів різних рівнів частку доходів від використання високоефективних природних ресурсів (для яких передусім притаманне сприятливе економіко-географічне положення). Нині рентні доходи, а особливо наддоходи, необґрунтовано привласнюються не лише самими підприємствами, але й фінансовими контролюючими структурами.

Нормативно-правові основи встановлення рентних і компенсаційних відносин при користуванні природними ресурсами нерозривно пов'язані з формуванням дієздатної системи платного природокористування. Всі функції (або цілі) платного природокористування можна звести до наступних:

- 1) підвищення рівня екологічної безпеки і відтворення природних ресурсів шляхом акумулювання фінансових коштів для реалізації природоохоронних й відновлювальних заходів, економічне стимулювання раціонального та ощадливого використання природних ресурсів;

- 2) забезпечення суб'єктам власності на природні ресурси реальних економічних зисків від раціонального природокористування й вирівнювання впливу на фінансові результати суб'єктів природно-ресурсного господарювання диференційованої природної продуктивності ресурсів.

Утім чинна податкова система, в тому числі й природно-ресурсні платежі, не забезпечує обґрунтованого вилучення та розподілу ренти від використання природних ресурсів на користь основного власника — народу України. Під диференціальною рентою (рентним ефектом) у загальному випадку розуміється економічний прибуток підприємства, що досягається при використанні даного природного ресурсу (об'єкта) завдяки його природним, економіко-географічним особливостям. Рентний ефект виражається у зниженні замикаючих (суспільно необхідних) витрат, тобто витрат підприємств на виробництво й реалізацію продукції з використанням цього ресурсу (об'єкта).

Тільки при належному правовому й економічному забезпеченні системи рентних і компенсаційних відносин можливий перерозподіл частини рентного ефекту сировинних підприємств, при якому рента здатна стати основним джерелом доходів для більшості регіонів та держави в цілому. Оподатковування ренти має ряд переваг з погляду державної фінансової політики. Рента визначається ціною ресурсу, проте вона не входить у собівартість і не впливає на ціну. Оскільки ціна ресурсу або товару, виробленого з нього, формується на ринку, вона не залежить від розміру податку на ренту, але сам податок дозволяє заповнити витрати й забезпечити нормальну норму прибутку. Таким чином, податок на ренту нейтральний відносно економічної активності. Як і інші нейтральні податки, цей податок не спотворює економічну активність на відміну від податків на працю й капітал. Останні впливають на економічну активність і негативно відбиваються на зайнятості населення, інвестиціях, і тому називаються "викривляючими" (див. праці А. Маршалла, Д. Рікардо, Р. Самуельсона, А. Сміта та ін.). Ідея "нейтральності" полягає в тому, що, крім зменшення величини доходу, податок не повинен відображатися ні на рішеннях щодо споживання, виробництва або торгівлі, ні на порядку їхнього здійснення в економічному житті [7, с. 193 – 201].

Визначення, вилучення й наступне реінвестування ренти на вичерпні ресурси є умовою довгострокового сталого природокористування. Адже "правило Хартвіка" говорить, що якщо інвестиції у створений капітал дорівнюють ренті на вичерпні ресурси в кожен момент часу, то економіка розвивається нескінченно таким чином, що добробут суспільства максимальний і дорівнює постійній величині. Це є визначення безперервності сталого розвитку економіки, "слабкої" сталості. Відповідно до цього визначення даний рівень добробуту може підтримуватися заміною природного капіталу створеним. У теорії "сильної" стабільності така заміна неможлива, оскільки для збереження добробуту потрібна підтримка природного капіталу на рівні, що є вищим за граничний. Отже, для збереження постійного рівня споживання на душу населення в як завгодно далекому майбутньому рента, продукуювана обмеженим ресурсом, має бути реінвестована, а не спожита нині живучим поколінням [8 – 10]. Стабільність користування відновлюваними ресурсами означає, що їх кількість залишається постійною, тобто споживання/використання дорівнює відтворенню, проте це можливо тільки якщо всі фактори виробництва перебувають у певній пропорції.

Потенційний дохід від оподаткування ренти може бути досить значним. Ціла плеяда економістів, починаючи з фізіократів, стверджувала, що система, заснована на стягненні земельного й ресурсного податків, може забезпечити покриття більшої частини суспільних витрат (наприклад, Г. Джордж, Д. Родман, Т. Тайдмен). Деякі економісти вважали, що якщо рентні податки встановлені на досить високому рівні, то доходи від цих податків можуть бути використані для зменшення податків, які спотворюють, на працю й капітал. Зокрема М. Гаффні припускав, що частка земельного податку, зокрема, може скласти більше 70% державних доходів [11, с. 38 – 40].

Слід звернути увагу на співвідношення ресурсної ренти і монопольної ренти. Монопольна рента — це надприбуток, одержуваний монополістом, тобто єдиним продавцем на ринку з безліччю покупців, за рахунок зменшення пропозиції товару й підвищення його ціни. Такий надприбуток може приносити будь-який товар, а не тільки вироблений із природних ресурсів. У цьому випадку "обмеженість" кількості товару носить штучний, а не природний характер. Конфліктна ситуація може виникнути тоді, коли продавець природного ресурсу сам виявляється в ролі монополіста. У цьому випадку одержувана ним рента складається із двох частин: з ресурсної й монопольної частини. У цьому випадку спроба оподатковування ресурсної частини ренти може викликати збільшення її монопольної частини.

На жаль, чинне українське законодавство не регулює рентні відносини, що виникають при використанні природних ресурсів. Таким чином, значна частка рентного ефекту, яка

створюється на об'єктах господарювання, які експлуатують природні ресурси (надра, водні ресурси тощо), внаслідок відсутності спеціального правового регулювання не поступає до державних та місцевих бюджетів, а перерозподіляється серед різних комерційних фінансових структур.

Зазначимо, що ефективність будь-якої рентної політики залежить від держави, адекватності стратегічних секторів, ефективності моніторингу результатів діяльності, а також політики розподілу рентних надходжень.

У якості висновків зазначимо, що нині в Україні немає методики оцінки природних ресурсів країни, отже дуже складно розрахувати та головне вилучити природно-ресурсну ренту. На часі створення кадастрів природних ресурсів, міждисциплінарних досліджень для коректної оцінки природних ресурсів.

Природна рента вилучається тільки у фактично прозорих випадках згідно із застарілими методичними підходами, які, на жаль, здебільшого не відповідають сучасним тенденціям та підходам щодо оцінки й використання природних ресурсів. Конструктивне розв'язання цього науково-практичного завдання знаходиться в площині аналізу та адаптації міжнародного досвіду з розрахунку й вилучення ренти, вдосконалення чинного законодавства в частині, що стосується регулювання рентних відносин.

При грошовій оцінці вартості території виникає неузгодженість: чим більше різноманіття екологічних, культурних і соціальних об'єктів, тим нижче вартість території. Внаслідок цього структура національного багатства викривлюється, зменшується ефективність соціально-економічної політики щодо збереження та відновлення природних ресурсів, природної спадщини. На часі зміни в грошовій оцінці природних ресурсів та екосистемних послуг у цілому.

Відсутнє методологічне забезпечення визначення глобальної природної ренти, що в умовах активізації дій міжнародної та, зокрема, євроінтеграційної діяльності й збільшення ступеня відкритості економіки призводить до недооцінки місцевих природних ресурсів, неможливості вилучення ренти на державному рівні, сприяє привласненню та розподілу приватними фінансовими структурами і ТНК. Протидіяти цим негативним тенденціям можна через адаптацію статистичної звітності (згідно з оцінкою та використанням природних ресурсів) й оцінки впливу на навколишнє середовище до європейських стандартів; через упровадження державної політики захисту системного та ефективного захисту місцевих природних ресурсів.

Література: 1. Розенау Джеймс Н. Новые изменения безопасности: взаимодействие глобальных и локальных динамик // Социально-гуманитарные знания. — 2001. — №2. — С. 265 — 284. 2. Иноземцев В. Л. Пределы "догоняющего" развития. — М.: Экономика, 2000. — 296 с. 3. Луцишин З. О. Трансформация мировой финансовой системы в условиях глобализации. — К.: ВЦ "ДрУк", 2002. — 320 с. 4. Мартин Г.-П. Западная глобализация: атака на процветание и демократию: Пер. с нем. / Г.-П. Мартин, Х. Шуман. — М.: Альпина, 2001. — 336 с. 5. Иноземцев В. Л. Расколота цивилизация. Наличествующие предпосылки и возможные последствия постэкономической революции. — М.: Academia — Наука, 1999. — 724 с. 6. Практика глобализации: игры и правила новой эпохи / Под ред. М. Г. Делягина. — М.: ИНФРА-М, 2000. — 84 с. 7. Garnaut R., Clunies Ross A., The Neutrality of the Resource Rent Tax. The Economic Record, 1979. — 250 p. 8. Hamilton K. Sustainable Development, the Hartwick Rule and Optimal Growth. Environmental and Resource Economics, 1995 — p. 393 — 411. 9. Hartwick J. M., Olewiler N. D. The Economics of Natural Resource Use. 2nd Ed. Addison-Wesley, Reading, MA, USA, 1998. — 70 p. 10. Tietenberg T. Environmental and Natural Resource Economics. 3rd Ed. HarperCollins, New York, USA, 1992. 11. Gaffney M Land as a Distinctive Factor of Production. — Shephard-Walwyn, London, 1996. — 150 p.

Стаття надійшла до редакції
14.05.2007 р.